

Українська мова 7 клас

УРОК № 2

Дієслово: загальне значення,
морфологічні ознаки, синтаксична
роль

ПЕРЕВІРТЕ

Вправа № 3. Переписати, уставивши пропущені букви та пропущені розділові знаки

Літературна мова створюється сторіччями. У процесі мовотворчості бере участь багато людей. Це передовсім літератори: прозаїки, поети, а також науковці, вчителі, артисти, політики. Проте є окрема група людей, без яких цю справу неможливо завершити. Це лексикографи. Укладені ними словники фіксують норми літературної мови, ознайомлюють із ними велику кількість людей.

Хто що робить?

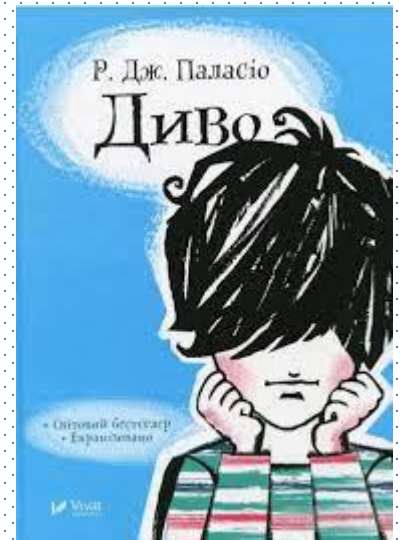

Розгадайте ребус

'€

''

Словник термінів (глосарій)

Дієслово – самостійна частина мови, що означає дію або стан і відповідає на питання що робити? що зробити?

Морфологічна ознака – ознака, за якою одна частина мови відрізняється від іншої; це характеристика певної групи слів, яка визначає зміну граматичних форм цих слів або слів, що від них залежать.

Синтаксична роль – функція, яку виконує слово в реченні.

ДОСЛІДЖЕННЯ- ХАРАКТЕРИСТИКА

Із-поміж поданих слів знайдіть дієслова. Як ви це зробите?

Пройдено, іти, пройдений,
пройшовши, ідучи, ішов би,
іди, піти, піду, буду йти.

ДІЄСЛОВО може означати

□ реальну дію – писати, шити, малювати;

□ стан особи чи предмета – стояти, хворіти, журитися;

□ процес мовлення, мислення – думати, повідомити, аналізувати;

□ рух у просторі – летіти, бігти, йти;

□ сприйняття органами чуття – нюхати, бачити, чути;

□ бажання – воліти, хотіти, бажати;

□ становлення предмета – розквітати, старіти, худнути.

Розподільний диктант

Запишіть подані дієслова у дві колонки.

ОЗНАЧАЮТЬ ДІЮ

ОЗНАЧАЮТЬ СТАН

Стріляти, писати, усвідомити, умитись, переживати, читати, щеміти, ущипнути, верещати, бадьоришся, захоплюється, відчуває, сіємо, будую.

Творча робота

До поданих дієслів неозначеної форми доберіть синоніми та антонім.

Любити, будувати, хвалити, захворіти, сваритися.

Визначте, що означають дієслова: дію чи стан.

Складіть із дібраними дієсловами-антонімами словосполучення.

↓
ПРОДОВЖЕННЯ

Творча робота

❑ Синонімічна й антонімічна довідка.

ЛЮБИТИ:

❑ СИНОНІМИ: жалувати, кохати, полюбляти, обожнювати, боготворити;

❑ АНТОНІМ: ненавидіти.

БУДУВАТИ:

❑ синоніми: зводити, ставити, становити, виводити, підводити, піднімати, підносити;

❑ антонім: руйнувати.

ПРОДОВЖЕННЯ

Творча робота

Синонімічна й антонімічна довідка.

ХВАЛИТИ:

СИНОНІМИ: вихваляти, виславляти, розхвалювати, підносити;

АНТОНІМ: сварити.

ЗАХВОРИТИ:

СИНОНІМИ: занедужати, заслабіти, розхворітися, злягти;

АНТОНІМ: одужати.

↓
ПРОДОВЖЕННЯ

Творча робота

Синонімічна й антонімічна довідка.

СВАРИТИСЯ:

СИНОНІМИ: колотитися, гризтися, гиркатися,
скандалити;

АНТОНІМ: миритися.

ГРАМАТИЧНІ КАТЕГОРІЇ ДІЄСЛОВА

❑ вид (доконаний,
недоконаний)

стрибнути,
стрибати.

❑ перехідність/
неперехідність

грати етюди,
іти дорогою.

❑ спосіб (дійсний,
умовний,
наказовий)

іду,
ішов би,
іди.

❑ час (теперішній,
минулий,
майбутній)

іду, ішов, ітиму.

ГРАМАТИЧНІ КАТЕГОРІЇ ДІЄСЛОВА

особа (I,II,III особа
однини й множини)

ллю, ллеш , ллє,
ллємо, ллете.

стан (активний,
пасивний)

пишу листа,
лист пишеться.

число (однина,
множина)

грав, грали, граю,
граємо.

рід (чоловічий,
жіночий, середній)

зіграв, зіграла,
зіграло.

відмінок (для
дієприкметників)

виграна,
виграної,
виграній.

СИНТАКСИЧНА РОЛЬ ДІЄСЛОВА

особове дієслово - присудок

Верби **зеленіють** (присудок).

інфінітив - будь-який член речення

Вас просили **почекати** (додаток).
Лунає команда **бігти** (означення).
Батьки поїхали **відпочивати** (обставина).
Язиком **плескати** (підмет) – не ціпом **махати** (присудок).

СИНТАКСИЧНА РОЛЬ ДІЄСЛОВА

безособове дієслово
– головний член у
безособовому
реченні.

Йому **таланило**
(присудок) в усьому.

дієприкметники (як
прикметники)

Знайдений
(означення) рукопис
ще не був
надрукований
(присудок).

дієприслівники (як
прислівники) -
обставина

Спіткнувшись
(обставина), не
впади.

ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

1. Прочитайте приказки й прислів'я. Випишіть дієслова. Визначте морфологічні ознаки за зразком.
2. Поясніть правопис підкреслених слів.

Хто старе згадає, той щастя не має.

З вогнем не жартуй, з водою не дружи, вітру не вір.

Краще не обіцяти, як слова не держати.

Не хапайся поперед невода* рибу ловити.

Не здужає й третього хліба з'їсти.

*Зразок: згадає – дієслово, майбут. час, 3 ос.,
однини.*

* *Невід*, -вода, чол. - велика рибальська сітка.

ПЕРЕВІРТЕ

1. Прочитайте приказки й прислів'я. Випишіть дієслова. Визначте морфологічні ознаки за зразком.
2. Поясніть правопис підкреслених слів.

Не має – дієслово, тепер. час, 3 ос., одн.

Не жартуй - дієслово, тепер. час, 2 ос., одн.

Не дружи - дієслово, тепер. час, 2 ос., одн.

Не обіцяти - дієслово, неозначена форма.

Не держати – дієслово, неозначена форма.

Не хапайся - дієслово, тепер. час, 3 ос., одн.

Не здужає - дієслово, тепер. час, 3 ос., одн.

ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

Прочитайте речення. З'ясуйте синтаксичну роль дієслів.

Любіть травинку, і тваринку, і сонце завтрашнього дня, вечірню в попелі жаринку, шляхетну інохідь* коня (Л. Костенко).

Керувати – це знаходити спосіб допомагати кращим силам у літературі (І. Драч).

Пролунала команда рухатися (З журналу).

Батько пішов подивитися на непрошеного гостя (В. Пустовійт).

Рідний край щиріш любити нас навчає розлука (Леся Українка).

***Інохідь**, *-ході*, жін. – біг коня, оленя тощо, коли тварина ступає спершу обома правими ногами, а потім обома лівими.

ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

ПЕРЕВІРТЕ

Любїть (**присудок**) травинку, і тваринку, і сонце завтрашнього дня, вечірню в попелі жаринку, шляхетну інохідь* коня (Л. Костенко).

Керувати (**підмет**) – це знаходити спосіб допомагати (**присудок**) кращим силам у літературі (І. Драч).

Пролунала (**присудок**) команда рухатися (означення) (З журналу).

Батько пішов (**присудок**) подивитися(**обставина**) на непрошеного гостя (В. Пустовїйт).

Рідний край щиріш любити (**додаток**) нас навчає (**присудок**) розлука (Леся Українка).

Запам'ятай!

Дієслова вимагають від залежних іменників чи займенників певної відмінкової форми!

Учити чогось, а НЕ ~~вчити чомусь~~.

Опанувати що, а НЕ ~~опанувати чим~~.

Сміятися з когось, а НЕ ~~сміятися над кимось~~.

Глузувати з когось, а НЕ ~~глузувати над кимось~~.

Дивуватися з чогось, а НЕ ~~дивуватися чомусь~~.

Захворіти на щось, а НЕ ~~захворіти чимось~~.

ЗАПОВНІТЬ СХЕМУ

ДІЄСЛОВОМ називається самостійна частина мови, що
означає _____

і відповідає на питання _____.

Дієслова мають _____,
бувають

_____.

змінюються за

_____.

У реченні виконують роль _____.

* Заповнити схему допоможе § 4 підручника або
конспект уроку <http://surl.li/cqhnh>

ЗАВДАННЯ

Опрацювати:

- ✓ навчальну презентацію;
- ✓ відео до уроку,
- ✓ конспект з теорією або § 4 підручника,
- ✓ виконати вправу № 76 на с. 45-46 (перепишіть висловлення, уставляючи на місці крапок пропущені літери. Визначте дієслова, з'ясуйте граматичні ознаки кожного - час, особу, число, рід (якщо є))

Відео до уроку: <http://surl.li/cpxns>

Конспект з теорією: <http://surl.li/cqhnh>

